

آیا ظرفیت آموزشی حوزه پاسخگوی نیازهای نظام هست؟

میزگردی با حضور حجج اسلام مهدوی ارفع و پژمان فر
معاون های فعلی و سابق آموزش و پژوهش حوزه علمیه خراسان

اشاره: تعامل هرچه بیشتر حوزه علمیه با نظام اسلامی و آماده سازی طلاب برای ورود به این عرصه، مستلزم تغییراتی در رویکردها و برنامه های آموزشی حوزه علمیه است. برای بررسی این موضوع، تلاش کردیم تا معاونان آموزش حوزه علمیه خراسان در سال های اخیر را گرد هم آوریم تا به جمع بندی قابل قبولی از تجارب و نظریات آنان برسیم. اما حضور دو معاون اسبق میسر نشد و حضور حجت الاسلام مهدوی ارفع، معاون فعلی و حجت الاسلام پژمان فر، معاون سابق حوزه علمیه خراسان، که امروز مردم مشهد را در مجلس شورای اسلامی نمایندگی می کنند را برای این هم اندیشی مغتنم دانستیم.

ک به عنوان مقدمه می خواهیم تصویری از ارتباط حوزه با جامعه و نظام اسلامی داشته باشیم...

پژمان فر: اگر ما این مینارا بپذیریم که اسلام، نظام جامع و فراگیری است و برای تأمین همه نیازهای بشر برنامه دارد، طبیعتاً جمعی باید مبانی نظری آن نظام جامع، یعنی تمدن اسلامی را از منابع آن ارائه کنند که جز حوزه های علمیه، متولی دیگری ندارد؛ همان طور که سالیان سال بوده است و از این به بعد هم باید این پاسخ گویی را داشته باشد.

مهدوی: با پیروزی انقلاب اسلامی کارکرد حوزه های علمیه قدری متفاوت شد و ورود حوزه به عرصه سیاست اجتماع، به عنوان عقبه تئوریک نظام اسلامی، موجب شد تا نسبت به حوزه ها انتظاراتی ایجاد شود. بنابراین حوزه ها باید خود را

متناسب با جریان انقلاب و نظام اسلامی آماده کنند و زیرساخت های تدبیر و اداره آن را فراهم کنند. پسوند اسلامی در کنار انقلاب ما وجود دارد و پرچم دار اسلام هم حوزه های علمیه هستند؛ بنابراین باید تمام مبانی این انقلاب و تئوری های نظام مبتنی بر آن را طراحی و تبیین کند. پس از پیروزی انقلاب و برپایی نظام اسلامی، باید خرده نظام های آن را ایجاد کنیم؛ نظام فرهنگی، تربیتی، آموزشی، سیاسی، اقتصادی و غیره.

مقام معظم رهبری می فرمایند یکی از اشکالات حوزه، عدم گسترش کیفی و کمی روحانیت است. از حضرت امام (ره) هم چنین نقل می کنند که زمانی می توانیم جامعه مان را از نظر فرهنگی ایده آل بدانیم که به ازای هر

ده نفر، یک طلبه داشته باشیم! حالا اگر تعداد شیعیان جهان و بلکه جامعه جهانی را در نظر بگیرد، اوضاع پیچیده تر می شود! نیروی انسانی، لازمه کار فرهنگی درست است. آمارها نشان می دهد که تعداد طلاب و روحانیون فعلی با توقعات متکثر پس از انقلاب اصلاً قابل مقایسه نیست. باید از حیث کمی و کیفی گسترش کافی را داشته باشیم که لازمه اش کمک نظام اسلامی برای تأمین زیرساخت های لازم، نیازهای فیزیکی و سخت افزاری است.

وضع موجود حوزه علمیه و گسترش کمی و کیفی آن در واقعیت چگونه است و چه نسبتی با سایر مراکز آموزشی کشور دارد؟

پژمان فر: آقای مهدوی اشراف بیشتری در خصوص آمار دارند؛ اما در مجموع باید گفت که ما باید از یک ادعای بزرگ دفاع کنیم؛ ادعایی که می گوید «دین می تواند پاسخگوی همه نیازهای بشر باشد». دیگر آن توقعات حداقلی از حوزه وجود ندارد و فعالیت حوزه هم تاکنون بر اساس همان انتظارات حداقلی شکل گرفته است. هر مجموعه ای اگر احساس کند که فعالیتش ثمره عملی ندارد، آرام آرام فعالیتش را اصلاح می کند. حوزه قبل

از انقلاب، در یک فضای حداقلی بود؛ هم از حیث مخاطب، هم از حیث موضوعات و حتی از حیث محدوده زمانی حضور روحانیت که بیشتر به ماه های محرم و رمضان محدود بود. مردم هم با توجه به فرهنگ حاکم، نسبت به حضور روحانیت در زندگی کمتر احساس کمبود می کردند.

حتی مهم ترین کارکرد حوزه ها، یعنی فقه هم محدود به طهارت و صلاه و صوم و در نهایت حج بود و از این ها فراتر نمی رفت. به همین دلیل بعضی ابواب فقهی خیلی گسترش پیدا کرده است و بعضی هم با وجود آیات و روایات فراوان، توسعه ای نداشته است.

بروز انقلاب اسلامی، این انتظارات را به یکباره از یک فضای حداقلی به یک فضای حداکثری کشاند؛ به گونه ای که حوزه ها هم دچار چالش شدند! کل علوم انسانی باید در چهارچوب دینی، قالب بندی و بازسازی می شد و حتی علوم تجربی برای خدمت به بشر باید از مسیر دین عبور می کرد. در حالی که رشد و تحول حوزه تدریجی است و برآوردن این انتظارات هم احتیاج به نیروی انسانی دارد و بدون سرباز نمی توانیم به آن نقطه برسیم. توسعه کمی و کیفی با توجه به انتظارات، یک امر اجتناب ناپذیر است. کافی است عدد و رقم ها را